

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויגש

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק טו

(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ואחת לבריאה
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לעילוי נשמת

הרה"ח הת' אי"א רב פעלים ובעל מרץ

מטובי מקושרי רבותינו נשיאינו והולכי בדרכיהם,

דרך הקודש יקרא לה

ש ל י ח

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לארצנו הקדושה ת"ו

הרב ר' מנחם מענדל

בהרה"ח ר' מנחם מענדל ומרת מאריאשא באדאנע ע"ה

פ ו ט ע ר פ א ס

נפטר ד' תמוז ה'תשנ"ה

וזוגתו מרת לאה ע"ה

בת ר' בנציון ומרת שרה הי"ד

נפטרה ה' כסלו ה'תשס"ג

ת נ צ ב " ה

נדפס ע"י צאצאיהם שיחיו

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

To dedicate an issue in honor of a loved one, call (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

כפי שדברו ועוררו כמה פעמים לאחרונה – שע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כבר סיימו את כל ההכנות לגאולה, וכעת צריכים רק להמשיך את הגאולה בפועל בגשמיות וחומריות העולם (חומריות שנעשית לגשמיות), בגלוי לעיני בשר.

... היום צריך רק לפקוח את העיניים, ואזי יראו איך שכל העולם תובע שכל יהודי יהי' כבר בהמעמד ומצב דגאולה האמיתית והשלימה.

ויש לומר, שזה גופא הוא הטעם לכך שרואים כיום איך שיהודים יכולים לעמוד בעניני היהודים עם כל התוקף והבעלות [הבעה"ב'תישקייט] גם על אוה"ע – ואין הדבר תלוי אלא ברצונם – דכיון שעומדים מיד לפני הגאולה, שבה יתגלה בפועל כיצד "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹, "וידעו הגוים כי אני ה'"² – לכן זה משתקף בפועל במצב של דורנו, כהכנה המוליכה ישירות לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ולהוסיף, שזה מרומז גם ב"ויגש אליו יהודה", שיחד עם הסיוע של תוקף העבודה של יוסף שבדורנו – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יש גם את ה"ויגש אליו יהודה", משיח שיבוא בקרוב ממש, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", שבא בסיוע ונתנית כח מיוסף (שבדורנו), "כמוך כפרעה"³, (פרעה דקדושה) ד"אתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"⁴.

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט. אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

א. פירוש רש"י על „ומקצה אחיו...“ והשאלות על כך

על הפסוק¹ „ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם לפני פרעה“, מפרש רש"י: „מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים, שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו“, והוא מביא שתי דיעות, מי היו החלשים שבשבטים: „ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם, אבל שמות הגבורים כפל (והוא מונה אותם בפירוט)², זהו לשון בראשית רבה³ שהיא אגדת ארץ ישראל, אבל בגמרא⁴ בבבלי⁵ שלנו מצינו שאותן שכפל משה שמותם הם החלשים⁶ ואותן הביא לפני פרעה⁷... (ומסיים) ובברייתא דספרי שנינו בה בוזאת⁷ הברכה⁸ כמו בגמרא⁴ שלנו“.

ואין מובן:

(א) מובן שרש"י צריך להביא את דברי חז"ל מי מן השבטים היו החלשים ומי היו הגבורים, כי מפשוטו של מקרא כאן אי אפשר לדעת זאת. אך מהי החשיבות לצורך פשוטו של

מקרא כאן לכל המשך וההסבר המפורט לגבי הקשר בין זאת לבין „לא כפל שמותם כשברכם“ או „כפל...“? ובמיוחד כאשר רש"י מציין, בין כך ובין כך, שלושה ספרים כמקור לדבריו, והרוצה – יבוא ויראה.

(ב) מכך שרש"י מביא שתי דעות נוגדות של חז"ל מובן שלפי הפשט כאן אין הכרעה ביניהן, אלא שבפירוש הראשון יש יתרון מסוים על פני השני, ולכן הוא מובא קודם. ועל כך מתעוררת תמיהה כפולה:

(א) בפרשת „וזאת הברכה“⁹ אומר רש"י במפורש ש„חמשה שבטים שבירך באחרונה וזולתן גד דן נפתלי ואשר כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים הם הם שהולך יוסף לפני פרעה שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים“. כלומר, הוא מכריע שם בפשוטו של מקרא לפי הדיעה השניה, והוא אומר זאת ללא הקדמה „רבותינו דרשו“ וכדומה, אלא כפשט?

(ב) בפרשת „מטות“¹⁰ ו„דברים“¹¹ אומר רש"י בפשטות שבט גד היה בין אלו ש"גבורים היו" – להיפך מדבריו ב„וזאת הברכה“, שלפי פשוטו של מקרא היה גד בין החלשים¹²?

אין לומר, שבכל מקרה מפרש רש"י לפי ההכרח בפשוטו של מקרא שם – בפרשת „מטות“ ו„דברים“ הכרחי לפי פשוטו של מקרא שבט גד היה מן הגבורים, ואילו ב„וזאת הברכה“ הכרחי לומר שבט גד היה מחמשת השבטים החלשים, ובפרשתנו אין הוכחה מכריעה לפי הפשט – כי, כאמור מספר פעמים, וכמובן מאליה, לא ייתכן שפירוש לפי פשוטו של מקרא במקום אחד

(1) פרשתנו מז, ב.

(2) ברש"י לפנינו מפרש הכפל יהודה גד נפתלי דן, ומסיים „וכן זבולון וכן לאשר“, ובדפוס ראשון ובדפוס שני ובכו"כ כת"י רש"י מפרש כולם (אף שגם שם ישנם שינויים), ולהעיר שסדר שמות השבטים שכפל בפרש"י (וכן בב"ר שמצייין) אינם כפי סדר תולדותם ולא כפי סדרן בברכת משה (וכבר העיר ע"ז הרש"ש לב"ר שם), וראה לקמן הערה 31.

(3) פרשתנו פצה"ה, ד. בב"ר לפנינו הוא באריכות יו תר, ולהעיר שבדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י אי' בב"ר (וכו"כ) ולא „זהו לשון ב"ר“.

(4) בדפוס ראשון ושני, וכמה כת"י: בתלמוד.

(5) ב"ק צב, א.

(6) בגמרא לא נאמר מפורש שהם היו החלשים אבל כ"ה פ"ה הפשוט שם, כמובן מהקושי „יהודה נמי איכפולי איכפלי“, ראה פרש"י ותוס' שם. וראה לקמן הערה 22.

(7) וכ"כ בתרגום יוב"ע כאן.
 (7*) להעיר שבכ"מ ובחומשים שלפנינו נקראה הפרשה „ברכה“.

(8) בברכת זבולון (לג, יח): למה נאמר לפי שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם גו' ולא נתפרשו שמותם וזה אחד מהם. ועד"ז בגד (שם, כ) דן (שם, כב) נפתלי (כג) אשר (כד).

(9) לג, יח.
 (10) לב, יז.
 (11) ס"פ דברים.

(12) ובפ' ברכה גופא פרש"י (לג, כ) בגד "שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים", ושם כא "לפי שהיו גבורים". ושם (לג, כב) בדין "לפיכך מושלו כאריות".

גו.

ווי גערעדט און מערר געווען כמה פעמים לאחרונה – אַז לויט דער הודעה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, האָט מען שוין פֿאַרענדיקט אַלע הכנות צו דער גאולה, און איצטער דאַרף מען נאָר ממשיך זיין די גאולה בפועל אין גשמיות וחומריות העולם (חומריות וואָס ווערט איבערגעמאַכט אויף גשמיות), בגלוי לעיני בשר.

... היינט דאַרף מען נאָר אויפגעפּענען די אויגן, וועט מען זען ווי די גאַנצע וועלט מאַנט אַז יעדער איד זאָל שוין שטיין אין דעם מעמד ומצב פון גאולה האמיתית והשלימה.

ויש לומר, אַז דאָס גופא איז דער טעם פֿאַרוואס מ'זעט היינט ווי אידן קענען שטיין בעיני היהודים מיטן גאַנצן תוקף און בעה"ב'ישקייט אויך אויף אוה"ע – ואין הדבר תלוי אלא ברצונם – וואָרום היות, אַז מ'שטייט גלייך פֿאַר דער גאולה, ווען עס וועט נתגלה ווערן בפועל ווי "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹, "וידעו הגוים כי אני ה' – דעריבער שפיגלט זיך עס אָפּ בפועל אין דעם מצב פון אונזער דור, אַלס הכנה וואָס פירט גלייך אַרײַן צו דער גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ולהוסיף, אַז דאָס איז אויך מרומז אין "ויגש אליו יהודה", אַז צוזאַמען מיט דעם סיוע פון דער תוקף העבודה פון יוסף שבדורנו – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, האָט מען אויך דעם "ויגש אליו יהודה", משיח שיבוא בקרוב ממש, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", וועלכער קומט בסיוע ונתנית כח פון יוסף (שבדורנו), "כמוך כפרעה"³, (פרעה דקדושה) ד"א תפריעו ואתגליין מיני כל נהורין"⁴.

(משיחות ש"פ ויגש, ז' טבת תשנ"ב)

- 1) יחזקאל לו, כה.
- 2) שם, כח.
- 3) פרשתנו מד, יח.
- 4) זח"א רי, א.

יטתור פירוש לפי פשוטו של מקרא במקום אחר¹³.

ג. אין סתירה בין פירוש רש"י כאן לבין פירושו ב"מטות" ו"דברים"

ההסבר להבדל שבין פירוש רש"י כאן לבין פירושו בפרשת "מטות" ו"דברים" הוא:

כאשר מביא רש"י במקום אחד שני פירושים ואילו בפסוק אחר הוא מפרש לפי דעה אחת בלבד, ייתכנו לכך שתי סיבות: א) ברוב המקרים – לפי הפירוש היחיד שמביא רש"י יש קושי מסייים בפסוק, ולכן מתרץ זאת רש"י בפירושו, ואילו לפי הפירוש השני (שאין הוא מביא), מובן הפסוק בפשטות ואין צורך בהסבר מיוחד. ב) סיבה הפוכה – במקום שהוא מציין פירוש אחד מובן פירוש זה מאליו מפשוטו של מקרא, (אם כי אין הפירוש מוכרח, כי ניתן להסביר זאת גם לפי הפירוש השני).

ובענינו ניתן להסביר זאת על פי הסיבה השנייה: בפרשתנו אין אמנם הכרח לגבי השאלה מי היו החלשים ומי היו הגבורים, ואילו בפרשת "מטות" ו"דברים" מובן בפשטות שבני גד¹⁴ היו גבורים, שאילולא כן לא היו מציעים, "ואנחנו נחלק חושים לפני בני ישראל", ומשה רבינו לא היה מקבל את הצעתם ואף מוסיף בלשון ציווי "חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל".

13) ראה ספרי מעשי ה' (לר' אליעזר (הרופא) אשכנזי) – מעשי בראשית פ"א – שהשיג על הראים: ובאמת לא יקבל דעת המשכיל שרש"י ז"ל שכל מגמתו הוא לפרש את התורה ולהראות את יפ' היות כל דברי נכונים למבין וישרים למוצאי דעת שיפרש את התורה במקום אחד כפי אגדה אחת ובמקום אחר יפרש כפי אגדה סותרת הראשונה, שבאופן זה יה' גם הכתובים חלוקים, ובמקום שרש"י ז"ל אומר להועילנו בישוב הכתובים אדרבה יחליט היותם חלוקים זה על זה וזה רחוק מן השכל ואין דעת המשכיל סובלת.

14) בנוגע לראובן אין הוכחה כ"כ, כי העיקר בפרשת מטות ודברים (בנוגע המלחמה ולעבור חלוצים) הם בני גד, ראה מטות לב, ו. כה. כט. לא. לג. שמקדים בני גד לבני ראובן. ובפרש"י מטות (ודברים) ד"גבורים היו שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קידק"ד (ובפרש"י יהושע ו, ט): "בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניו לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע כו"ל, ובני ראובן היו טפלים להם. ראה לק"ש ח"ט ע' 1' 2' ובהגמטן שם.

וממילא אי אפשר לומר שפירושו של רש"י בפרשת "מטות" ו"דברים" שבני גד היו גבורים, הרי זה מפני שמאוחר יותר, ככל משה שמותם" בברכתו¹⁵ – ובמיוחד כאשר ההוכחה מרש"י ש"גבורים היו" אינה רק מן הפסוק "והחלוץ עובר לפניהם"¹⁶ שנאמר ביהושע, לאחר ברכת משה, אלא גם מן הפסוקים שבפרשת "מטות" ו"דברים" עצמן – לפני ברכת משה.

אין זה סותר לפירוש השני של רש"י בפרשתנו, שגד היה מן ה"חלשים"¹⁷, כי ניתן לומר¹⁸ בפשטות¹⁹ שגד בן יעקב היה מן החלשים, אבל צאצאיו, אנשי שבט גד – מאתיים וחמישים שנה מאוחר יותר, בדור הכניסה לארץ – היו גבורים²⁰. ובמיוחד כיון

15) כתירוץ השני במשכיל לדוד ברכה שם.
 16) ראה לק"ש ח"ט ע' 5 הערה 25 ובשוה"ג.
 17) או לפי הראשון שראובן ה' מהחלשים, אבל בזה אין קושיא כ"כ כדלעיל הערה 14.
 18) או י"ל שלפי' הב' כאן שגד מן החלשים, זה שאמרנו בפ' מטות "ואנחנו נחלק חשים לפני בני גד" כי היו בטוחים בברכתו של יעקב (ויחי מט, יט ובפרש"י): "והוא יגור עקב – כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש", ולכן לא הוצרך רש"י לפרש הכתוב "ואנחנו נחלק חושים גד" לדיעה זו שהיו חלשים – כי מובן הוא ממה שפי' כבר בפ' ויחי. וראה עדי"ז פנ"י בפ' מטות שם.
 ומתאים גם בפשט"מ שם, כי פשטות המשך הכתובים שם הוא, שדבריהם "ואנחנו נחלק חושים לפני בני ישראל גד" הוא מענה לטענת משה אליהם (ע"ז שבקשו לישראל בעבר הירדן) "למה תניאן את לב בני ישראל מעבור גד" כה עשו אבותיכם" (לב, ז ואילך). ובכדי לבטל בתכלית חשש הנ"ל הוצרכו לומר כן. וראה לק"ש ח"ט ע' 6 ואילך) שגם לפרש"י שם "מתוך שגבורים היו" כן הוא פירוש הפשוט בהפרשה.
 ואין לומר שדברי יעקב היו רק כדברי נבואה – מה שיה' בפועל מאיה סיבה שתה' כ"י א) בכל אופן הרי הוא מברכתו (ובמילא נתינת כח) של יעקב. ב) אדרבה – אם הו' נבואה מובן יותר שא"צ לגבורה לאמור "נחלק חושים גד" שהרי ידעו שלא יפקד מהם איש.
 אבל מ"מ הפי' דגבורים פשוט יותר בפשט"מ בפ' מטות ובפרט בפ' דברים, שהרי לפי הנ"ל מבואר רק זה שלא פחדו והבטיחו "ואנחנו נחלק חושים לפני בני ישראל", אבל אין זה מספיק באם ה' חלשים – שמשם וכל בני יקבלו דבריהם ויצוה אותם "חלוצים תעברו גד" ויסמכו על הנס. ראה לק"ש שם.
 19) ובפרט אשר בפרשתנו – מדגיש אנשים.
 20) עדי"ז פי' במשכיל לדוד שם בתירוץ הא'. והסתירה דפרש"י וזאת הברכה (לג, יח. יח. כ"כא) "גד .. שהיו חלשים כו'. כלביא .. סמוך לספר .. צריכים

שבני השבטים נישאו זה לזה, וייתכן שבני גד נישאו לבנות השבטים הגבורים, וילדיהם ירשו את הגבורה ממשפחת האם.²¹

אך עדיין אין מובן: מהי המשמעות ב„וזאת הברכה“ לכך שהשבטים אשר „כפל שמותם“ היו חלשים – כפירוש השני של רש"י בפרשתנו? ואם זה מובן לפי הפשט שם, מדוע אין רש"י מביא זאת בפרשתנו כפירוש הראשון והעיקרי?

ג. שאלות נוספות על סגנונו של רש"י כאן

בנוסף לכך יש להבין מדוע רש"י בפרשתנו: (1) מאריך בפירושו, (2) מפרש בסגנון בלתי רגיל כלל בפירושו:

(א) הוא מוסיף „(זהו לשון בראשית רבה) שהיא אגדת ארץ ישראל“?

(ב) הביטוי „בגמרא בבבלי (שלנו)²²“?

(ג) דבריו „ובברייתא דספרי שנינו בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו“ – (א) מדוע חשוב לציין שכך כתוב גם בברייתא דספרי, (ב) מהו הדיוק בלשון „בברייתא דספרי“, (ג) מדוע חשוב לציין אם הברייתא והספרי הם ב„וזאת הברכה“ או בפרשה אחרת?

ד. הקושי שבכל פירוש, והסדר ביניהם

ההסבר לכל זה הוא:

להיות גבורים, הם היו הולכים לפני החלוץ .. לפי שהיו גבורים כו' – ראה מפרשי רש"י שם. ואנ"מ.

(21) ראה פרש"י פרשתנו (מו, טו): הוברים תלה בלאה .. ללמדך אשה מזרעת תחלה כו'.

(22) הוספת תיבת „שלנו“ י"ל שכוונתו לשלול גירסא אחרת (הובא בדק"ס ב"ק שם) שנבמקום יהודה נמי איכפולי איכפלי" מקשה „הנך שיתא הו" ומתריך "יהודה למילתי איכפלי", שמהו משמע שלקח הגבורים ולכן מקשה שישינו ששה ולא חמשה ומי מהם לא לקח כו'. ולהעיר מהגירסא בפרש"י (שהובא בע"י ב"ק שם) „שלא ישילט בהם עין הרע“ (ותיבת „שלנו“ – קאי על „גמרא“ שלפנ"ו וכדמסיים „גמרא שלנו“). וראה ילקוט עה"פ: „זאת דאמרי איפכא לפי שנאמר ומקצה אחיו לקח ולא נתפרשו שמותם אותם שנכפלו שמות לקח“, דיש לפרש ד"אית דאמרי איפכא" הוא (רק) „איפכא" מזה שהביא לפניו את מוי לקח. וראה רד"ק כאן עה"פ „הפחותים או הגדולים מהם כי מחולקת בדברי חז"ל". צרור המור וטור הארוך כאן.

כאשר לומדים את הפסוק „ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים“, ואין מפרשים מי היו אלה, סביר לומר שבמקום כלשהו בתורה נבדלים חמשה שבטים אלו מן האחרים.

לפיכך מביא רש"י בהרחבה את דברי חז"ל, שהדבר מובן מברכת משה, אשר כפל שמותם של חלק מן השבטים, ואצל האחרים לא כפל שמותם. זה המקום היחיד בתורה שבו מוצאים הבחנה של חמשה שבטים לחוד, לפי שני האופנים של שני הפירושים.

מצד שני, למרות שכאן אין התורה מפרשת מי היו חמשת החלשים, אך בכל זאת ניתן לדעת מן הנלמד עד כה בפשוטו של מקרא אודות גבורתם או חולשתם²³ של שבטים מסויימים:

כשלומודים את הסיפור על שכס²⁴ מובן ששמעון ולוי היו גבורים – שניהם בלבד הרגו את כל הגברים שבעיר וכו', ולפי זה קשה הפירוש הראשון ש„אותם שלא כפל... שמותם“ הם החלשים, כולל שמעון ולוי.

לכן מביא רש"י את הפירוש ש„אותם שכפל משה שמותם“ היו החלשים, ולפי זה יוצא ששמעון ולוי הם בין הגבורים. אך לכך מוכרח רש"י להוסיף „ויהודא שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר“, כי ממאורעות בני יעקב המסופרים לפני כן, ברור, שיהודה היה בין הגבורים, ואף יותר מכך: הגבור שבשבטים – המלך שבשבטים²⁵, הוא נחלק להגנת בנימין, הוא התייצב מול יוסף, המשנה למלך של מצרים, וכו'²⁶.

אך גם לפי הפירוש השני, שלפיו יוצא שבנימין היה בין הגבורים, יש קושי, כי בפשטות נראה שהוא היה בין החלשים: הוא

(23) ואף בהשבטים „כולם גבורים“ (פרש"י מקץ מב, ה. וראה פרש"י שם מו, ג) – הרי כאן נוגע איך שנראים בעיני פרעה במשך הרגעים כשהציגם לפניו, וכפרש"י כאן „מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים כו'“.

(24) וישלח לו, כה ואילך. וראה ל' רש"י מקץ מב, יד. כד.

(25) כמובן מוישב לו, כו. וראה פרש"י שם לו, א. ולהעיר מויחי מט, ח"ט שיהודה נמשל לארי' – מלך שבחיות.

(26) ריש פרשתנו. ובפרש"י שם: אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך.

המזמור: „ברוך ה' לעולם אמן ואמן“, „ראה . . ביאת המשיח, על כן נתן תודות לשם“⁶.

* * *

מהענינים העיקריים דגאולה האמיתית והשלימה – בנין ביהמ"ק השלישי (למעלה מהמשכן, מבית ראשון ומבית שני), „מקדש⁷ אדני כוננו ידיך“ . . יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז ב„מעשינו ועבודתינו“ בענינים שהם מעין ודוגמא והכנה לבניית בית המקדש השלישי – ע"י בנין בתים חדשים (והוספה וחיזוק הבתים הקיימים כבר) בתים בכל ג' הקוין דתורה תפלה וגמ"ח.

(משיחות ש"פ ויגש, ה' טבת תנש"א)

(6) ראב"ע עה"פ.

(7) בשלח טו, יז.

הוספה בשורת הגאולה

י.

מהטעמים לכך שהמעמד ומצב ד'ויחי יעקב בארץ מצרים¹ (שגם בזמן הגלות נעשה יהודי בעה"ב על העולם, "אדוני הארץ"², ולכן מקבל עזר וסיוע ממלכות המדינה באופן ש"טוב כל ארץ מצרים לכם הוא"³) מודגש ביותר בזרנו זה:

כיון שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה, מודגשת בו ההכנה להפיכת הגלות ע"י "טעימה" מעין זה בזמן הגלות – שבסמיכות לטוף הגלות נעשה מעמד ומצב ד'ויחי יעקב בארץ מצרים, והולך וניתוסף ככל שמתקרבים יותר להפיכת הגלות בגאולה האמיתית והשלימה.

... ובמיוחד בשנת "נסים" (תש"נ) ושנת "נפלאות אראנו" (נ"א) – כפי שראינו במוחש הנסים והנפלאות בתקופה האחרונה, כולל ובמיוחד בנוגע להיחס דמלכות המדינה היא ("מעצמת-על") לאפשר ולעזור ולסייע לבני" להיות במעמד ומצב של הרחבה, לצאת מן המיצר אל המרחב, באופן שגם בארץ מצרים (ברגעי הגלות האחרונים) יהי' אצלם מעמד ומצב ד'ויחי יעקב,

וכל זה – מפני שעומדים בסמיכות ממש להגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובלשונו של דוד מלכא משיחא, "נעים זמירות ישראל", במזמור פ"ט: "כרתי ברית לבחירי נשבעתי לדוד עבדי"⁴, "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו"⁵, ועד לסיום וחותם

- 1) ויחי מז, כה.
- 2) מקץ מב, ל. לג.
- 3) ויגש מה, כ.
- 4) פסוק ד.
- 5) פסוק כא.

אחותנו"^{32*} – כיון שראובן לא עשה זאת³³, במיוחד כאשר אנשי שכם היו אז "כואבים"³⁴ כן הוסיף בהם גבורה הענין של "אפם כי עז"^{34*}.

ה. ב"זאת הברכה" – הכפלת השמות הוא חלק מן הברכה

ואילו בפרשת, "וזאת הברכה" נראה לפי הפשט, שאלה אשר "כפל... שמותם" היו החלשים, ולא להיפך. כדי להבין זאת, יש להסביר תחילה את הסיבות להבדל בין שני הפירושים, אם "כפל... שמותם" זהו עקב חולשה, או עקב גבורה:

לפי הדיעה שלחלשים "כפל... שמותם", הרי הכפילות היא לצורך תוספת ברכה, כפי שאומר שם רש"י: "לחוקם ולהגבירים" – עקב חולשתם הם נזקקו לכך.

לפי הדיעה שנכפלו שמות הגבורים, הכוונה היא, שבהיותם גבורים, היו חשובים במיוחד³⁵, ולכן נכפל שמם – שמותיהם בלשונו

היה הצעיר ביותר, הוא מכונה²⁷ ילד זקונים קטן, יעקב אבינו חשש לגביו במיוחד "פן יקראנו אסון"²⁸, וכך גם נראה מדברי יהודה ליוסף²⁹.

בכל זאת הפירוש הראשון הוא הפירוש העיקרי, כי לפי הפירוש השני, אמנם יהודה נכלל ב"כפל משה שמותם" מפני סיבה אחרת ולא "משום חלשות", ולכן נשאר קבוצה של חמשה שבטים (ובמיוחד לפי הדגשת רש"י ב"וזאת הברכה": "חמשה שבטים שבירך באחרונה") אשר "כפל... שמותם" כדי "לחוקם ולהגבירים" – אך בכל זאת אין חמשת השבטים מסומנים באופן ברור, כי שמו של יהודה הוכפל בכל זאת, ולפיכך הפירוש הראשון הגיוני יותר, כי אלו אשר "לא כפל שמותם" הם חמשה בדיוק³⁰.

ולגבי הקושי המוזכר לעיל³¹, שלפי הפירוש הראשון היו שמעון ולוי בין החלשים, ניתן לתרץ, שאכן הם היו חלשים, והמעשה "ויהרגו כל זכר ואת חמור ואת שכם..."³² לא היה מפני גבורתם, אלא מפני שחשו כמבוגרים ביותר אחריות לנקום עבור "הכוונה יעשה את

27) פרשתנו מד, כ.

28) מקץ מב, ד (שם, לח). ואף שפרש"י "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה", הרי "שלה יעקב את אחיו" וחשש כן רק בבנימין. ולהעיר מתרגום יב"ע מקץ שם "הוא טליא", רמב"ן פרשתנו (מד, כט).

29) פרש"י פרשתנו מד, לג: לכל דבר אני מעולה ממנו לגבורה למלחמה ולשמוש.

30) אף שצ"ע כי: א) לא נזכר שם שמעון בברכת משה (וראה פרש"י שם לג, ז). ב) גם יוסף לא נכפל שמו שם.

31) גם י"ל שפי' הא' קרוב יותר לפשט"מ כאן מזה שמצינו בפשט"מ בהכתובים בכלל (לא רק בהכתובים ש"ע"ע) מי היו הגבורים. ולכן מתחיל מיהודה, ולאח"י גד (שמוכה בפ' מטות דברים וברכה לג, כיכא כנ"ל), וממשיך בנפתלי – ראה ויחי מט, כא. ובפרש"י. דן (ברכה שם, כב ובפרש"י)*. ומסיים "זכן לזבולון וכן לאשר" שלא מצינו בהם כלל. ולהעיר מפרש"י ברכה (שם יט ד"ה ושפני) בזבולון "והוא עומד על הספר" (ראה פרש"י בגד ודן הנ"ל). ובפרש"י שם לפנ"ו: "זבולון עם חרף נפשו למות" (שופטים ה, יח) שבמלחמת סיסרא.

32) וישלח לד, כה"כו.

(* וזה שהקדים נפתלי לדן – אף שבדן נאמר "גור אר"י" .. מושלו באריות" – כי נפתלי הוא הנותן וגורם שירת ברק כ"י על הנצחון במלחמת סיסרא (הובא בפרש"י ויחי שם). משא"כ דן עמד לברוח (רש"י שופטים ה, יז).

32*) וישלח שם, לא.

33) מה שראובן לא עשה בזה אף שהוא הגדול – ועכצ"ל מובן בפשטות, כיון שרש"י לא מתרץ זה, גם לא ברמו, י"ל כמה טעמים:

א) אינו מתאים לבן יעקב (ואדרבא החידוש הוא ששמעון ולוי עשו זה – כפרש"י בהמשך הסיפור – לד, כה).

ב) מדותיו רכות, היפך ענין הנקמה (כפרש"י לפני זה – כט, לב).

ג) יר"ש ביותר (ראה פרש"י וישב לו, כט: עסוק בשקו ותעניתו על (שרק) בלבד יצועי אביו). וראה ויצא ל, יד: וילך ראובן גו' (אף שהוא שבחן של שבטים – פרש"י שם – מפורש הוא בראובן).

ד) מסתבר דביות כל הבנים בבית – שימוש אב צ"ל ע"י הגדול (משא"כ כשמוכרחים להיות במק"א – כל אחד יש לו זימו (רש"י וישב לו, כט)). ולהעיר מפרש"י וירא יח, ד*. דעת ר' יהושע (הובא במת"כ ב"ר פפ"ד, ט).

34) וישלח לד, כה. ולהעיר מפרש"י שם "שמסרו עצמן על"י.

34*) ראה ויחי מט, יז – אלא שנאמר זה לקמן.

35) בגו"א כאן: והכתוב בא להגיד כי הם גבורים ולכן כפל. וראה דברי דוד להט"ו כאן "לפי שזוהו עדות להם כו".

* דמכיון שיש מעלה לעשות בעצמו ולא ע"י שליח – וא"כ כל הבינים ישתדלו. ובמילא – קדימה לגדול. ולהעיר מפרש"י נח ט. כה. וי"ל.

בקצרה, ללא הרחבה בדיונים ובתוכן הענין, וללא הרחבה בסגנון, כפי שנאמר בגמרא⁴¹ „האי תנא ירושלמי הוא, דתני לישנא קלילא“. לעומת זאת ב„גמרא בבלי“ אופן הלימוד הוא בהרחבה הן בדיונים בתוכן הענינים, והן בסגנון ובלשון.

בכך מובן, שב„בראשית רבה“ – „שהיא אגדת ארץ ישראל“ – נוקטים בשיטה, שכאשר ניתן ללמוד (כפל שמות החלשים) שמש רבינו האריך בלשונו בכך ש„כפל שמותם“ לצורך ברכה (כי ברכה ותפילה ניתן לומר בקצרה, ואף מצוי כך בתורה⁴²), או שמש רבינו קיצר בלשונו, והכפלת השמות (כפל שמות הגבורים) אינה הרחבה בלשון ברכתו של משה אלא ענין נפרד המודגש בתורה, שעקב גבורתם שםם הולך לפנייהם – יש לקבל את האפשרות שמש רבינו אמר את הברכה בקיצור, והחלשים הם אלו שלא כפל משה שמותם כשברכם, אלא את שמות הגבורים כפל.

„אבל בגמרא בבלי שלנו“ – לפי אופן הלימוד של בבל, שלצורך תוספת הסבר בתוכן הענין יש צורך להאריך בלשון, צריך לקבל את האפשרות ש„כפל משה שמותם“ היה לצורך תוספת ברכה לשבטים החלשים, שמש רבינו האריך בלשון ברכתם כדי לחזקם ולהגבירם. אמנם, ניתן לעשות זאת גם על ידי ברכה ותפילה קצרה, אך כיון שעל ידי הכפלת השמות נוסף חיזוק, צריך לקבל שכך עשה משה.

ז. יתרונות שני הפירושים, והסדר ביניהם

לפי זה מובנת גם התוספת של רש"י „ובברייתא דספרי שנינו בה בוזאת הברכה כמו בגמרא שלנו“:

מכל האמור לעיל יוצא, שבכל אחד משני הפירושים יש יתרון כפול על-פני הפירוש האחר: א) מצד פשט הפסוקים כאן, ב) מצד הענין של „כפל שמותם“:

(41) ב"ק, ו, ב. וראה ספרי כללי הירושלמי.

(42) וראה בהעלותך יב, יג. ובפרש"י שם.

יותר משמות השבטים האחרים, בדומה ל„ואגדלה שמך“³⁶,

כפירוש רש"י: אברהם אברהם – לשון חיבה הוא שכוּפַל את שמו³⁷, ועל כך אין רש"י מביא שום הסבר, מפני הפשטות שבדבר.

ההבדל ביניהם לגבי ברכת משה עצמה הוא: לפי הפירוש שנכפלו שמות החלשים לצורך תוספת ברכה, מובן, שהכפלת השמות היא חלק מן הברכה. ואילו לפי הפירוש שנכפלו שמות הגבורים, הרי הכפלת השם אינה חלק מברכת משה – שמות הגבורים אינם מוזכרים שוב על ידי משה רבינו לצורך תוספת ברכה³⁸, אלא שמותיהם נכפלים ומודגשים יותר בתורה³⁹ מפני חשיבותם ופרסומם – „שמו הולך לפניו“.

לפי זה מובן שכאשר נלמדים הפסוקים בפרשת „וזאת הברכה“ בפשטות, ובמיוחד הפסוקים המדברים אודות ברכת משה, סביר לומר, שכל מילה הכתובה בברכות השבטים היא חלק מברכת משה.

לכן מסביר רש"י שם, שאלה היו החלשים, ו„כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם“, כי לפי זה גם הכפלת השם היא חלק מן הברכה⁴⁰.

ו. ההבדל בין אופן הלימוד בארץ ישראל לבבל

לפי זה אפשר להבין גם את התוספת של רש"י בפרשתנו „שהיא אגדת ארץ ישראל“ – „אבל בגמרא בבלי שלנו“, כי לפי זה מבינים את משמעותו של כל אחד מן הפירושים ואת ההבדל ביניהם.

ההבדל בין אופן הלימוד בארץ ישראל, התלמוד הירושלמי, לבין אופן הלימוד בתלמוד הבבלי, הוא: בארץ ישראל הלימוד הוא

(36) לך בתחילתו.

(37) וירא כב, יא.

(38) בב"ד: כל מי שכפל שמו בברכתו של משה. וראה גו"א שבהערה 35: והכתוב בא כו'.

(39) וכן יש לדחוק בפרש"י כאן „אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם“.

(40) וזה שפ"י בגד (ברכה לג, כ"א) י"ל שגם זה ברכה (וראה לעיל הערה 20). ואפילו אם היו גבורים מצ"ע,

הוסיף בהם משה ע"י ברכתו (וראה לעיל הערה 18 בברכת יעקב).

המעלה הכפולה בפירוש הראשון היא: א) לפי המובן מפשוטו של מקרא כאן היה בנימין מן החלשים, ואילו יהודה היה מן הגבורים. ב) כאשר מייחדת התורה „ומקצה אחיו לקח חמושה אנשים“ ואינה מפרשת מי היו, סביר שהכוונה היא לחמשת השבטים החלשים, כי אלה אשר „לא כפל משה שמותם“ מונים בדיוק „חמשה“, כדלעיל.

המעלה הכפולה בפירוש השני היא: א) כפי שמוּבן לפי פשוטו של מקרא היו שמעון ולוי מן הגבורים, ולא מן החלשים. ב) סביר יותר, שהכפלת השם בברכה קשורה לעצם הברכה – בשביל לחזקם וכו', מאשר לומר שבכך רומזת התורה לענין אחר, שאלה הם הגבורים⁴³, שאינו קשור דוקא לנתינת הברכה, ולהיפך, מתאים יותר לומר זאת במקום שמדובר בו על מעלותיהם העצמיות.

יתרון כפול זה מדגיש רש"י בצטטו את ה„ספרי“ אשר בו „שנינו בה בוזאת הברכה כמו בגמרא שלנו“ – כיון שהדברים נאמרו ב„וזאת הברכה“ סביר לומר, שגם הכפלת השמות הוא ענין של ברכה.

(43) ועפ"ז יומתק מה שהוסיף רש"י גם „ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר כדאיתא בב"ק“, כי גם הכפלת שם יהודה הוא ברכה ותפלה שמש „ביקש רחמים“ עבורו כגמרא שם (הובא בפרש"י ברכה לג, ז).

ליכות

כ"ק אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּינוּ

מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ

ויהי"ר טע"י קיום הוראת

כ"ק אֲדוֹנוֹר מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבֵּינוּ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ לְעוֹלָם וָעֶד

וכשם שבשני הפירושים הראשונים מסביר רש"י את ההבדל בין שיטותיהם על ידי התוספת „שהיא אגדת ארץ ישראל“ – „בגמרא בבלי שלנו“, אשר בכך הוא רומז לאופן לימודם – כך גם מוסיף רש"י כאן „וברייתא דספרי“:

כל הענינים הכתובים בברייתא נלקחים מן המשנה, אלא שבמשנה הם מוזכרים בקצרה וברמז, „דבר קצר וכולל ענינים רבים“⁴⁴, ובברייתא הם מפורשים בהרחבה ובפירוט.

בכך רומז רש"י, שאופן כתיבת הברייתא, בהרחבה, מסביר מדוע ב„ברייתא דספרי“ נאמר כמו ב„גמרא בבלי“, „שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים“, כאמור לעיל שמש רבינו האריך וכפל את שמות החלשים כדי „לחזקם ולהגבירם“.

למרות זאת זהו הפירוש השני בפרשתנו: כיון שמעלתו זו של הפירוש השני מתאימה בעיקר כאשר מדובר על ברכה – בפרשת „וזאת הברכה“ – ואילו לפי פשוטו של מקרא בפרשתנו נחשבת יותר מעלתו של הפירוש הראשון, כדלעיל.

(משיחות ש"פ מטו"מ תשכ"ט)

(44) רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק).